

Danske Magazin, Tredje Række, Første Bind Andet Hefte,
København 1843

XVIII

Universitetets Dom imellem Jesper Daa og Birgitte Giøe 1540

(meddelt efter Originalen i det Danske Cancellis Arkiv

Af Student M. R. C. Rasmussen)

Uden på:

Universitets dom i København imellem Jesper Daa og min kære hustru
Bygitte Gøye. Og på den tid, da denne dom gik, var det utænkt af hende og
mig, at vi af Guds forsyn skulle komme sammen.

H. Trolle egenhændigt

Højbårne fyrste stormægtigste nådigste konge og herre.

Som eders Naades kongelige Majestæt har givet os eders Nådes ydmyge
og underdanige tjenere rektor og professorer i eders Nådes universitet her i
København befaling at granske og overveje denne ægteskabssag imellem
ærlige og velbyrdige personer Jesper Daa til Enggård og jomfru Birgitte
Giøe, at vi skulle give eders Nåde et kristeligt svar til det spørgsmål, som
eders Nåde fremsætte i så måde om førnævnte personers trolovelse, som er
sket for 15 år siden, har været ret ægteskab eller ej, og om samme personer
efter begges beretning og sagens *leglighed* må være fri og ledige fra hver
andre med en god samvittighed på begge sider eller (heller og) ikke.

Da har vi først grangiveligt overvejet og ransaget de to skrifter, som de
førnævnte to personer har svaret os hver på sin side, i samme deres
ægteskabssag efter eders Nådes befaling, og der tilmed hørt begges tiltale
og gensvar hemmeligt og åbenbart, og troligen undervist og formanet dem
af den hellige skrift, at de ville for os intet andet end ret sandhed bekende
og bestå, hvilket de også lovede og tilsagde os med svoren ed.

Da vi da havde hørt og forstået begges deres hjertens sandheds bekendelse efter lang forhandling (handel) og disputats med hverandre indbyrdes frem og tilbage af den hellige skrift, blev der forespurgt, hvad hver af os i denne sag ville svare eders kongelige Majestæt af en god samvittighed til førnævnte eders Nådes fremsæt og spørgsmål. Da på det seneste kommer vi så endrægtigt overens med hverandre af den forstand, som Gud har givet os, at vi ikke andet kunne opfatte (formærke), efter tiltale og gensvar og alle sagens *leglighed* på begge sider, end at der ikke har været ret ægteskab for Gud imellem førnævnte ærlige og velbyrdige personer Jasper Daa og jomfru Birgitte Giøe, thi til ret ægteskab hører sand hjertelig og alvorlig fri vilje og samtykke på begge sider, hvilket der ikke findes at have været på noget tidspunkt imellem førnævnte personer, i sandhed først fordi at førnævnte jomfru Birgitte har svaret på sin sjæls salighed og himmerigs lod, at hun aldrig samtykkede af hu og hjerte samme Jesper Daa til sin husbonde. Men hvad hun sagde eller gjorde i samme ægteskabs handel, på den tid nu for 15 år siden, det beklager hu højligt for Gud og mennesker, at hun blev ikke alene i sin uforstandige barndom lokket og vejledt (weyitt) med listighed og træskhed, men også åbenbart nødt og tvunget dertil af hendes fader og venner og besynderlig af hendes stedmoder.

Først om den underskrift (håndskrift), som hun gav førnævnte Jesper Daa, råbte hun Gud den almægtigste til vidnesbyrd og sagde, at en klosterjomfru i Ring Kloster ved navn jomfru Mette Ovesdatter, under hvis tugt, ave og limestrøg (slag med ris), som hun sagde sig at have været under (neer) ind til den tid, både vejledte og truede hende til at skrive den underskrift (håndskrift) efter en anden underskrift (håndskrift), som hun forelagde hende, så hun skrev den med grædende tåre imod hendes hjertens vilje og samvittighed for hødsel og trussel og noget for frygt og fares skyld, hvilket hun også gjorde bevisligt med førnævnte jomfru Mette Ovesdatters egen håndskrift.

Dernæst om det ja-ord, som hun skulle svare til de spørgsmål, som blev stillet hende, da de blev sammengivet, bad hun Gud så sandt hjælpe sig af al hendes nød og ikke i sandhed, at hun svarede dem ikke af hjertens grund, men alene af rædsel, frygt og fare skyld, som hun havde for sin fader, stedmoder og andre af hendes venner, som sagde, at de ikke ville være æreløse for hendes skyld.

Ligeledes om den fæstegave, som førnævnte Jesper Daa gav hende, sagde hun så på sin sjæls saligheds fortabelse, at hendes stedmoder tog den og hængte den om hendes hals imod hendes vilje og samtykke, hvilken hun turde dog ikke forsage, hverken på den tid eller så længe hendes stedmoder var i live.

Dertil sagde hun, at hun på den tid var et uforstandigt barn, ikke ældre end sit elvte år, på hvilken alder hun ikke åbenbart turde stå imod sine forældre og venner – og ej heller rettelig forstod hvad der hører til ægteskab.

Dernæst også at al den stund, hendes stedmoder levede, turde hun ikke sige hende imod eller fortørne, men stakket tid efter, at hendes stedmoder var død, gav hun åbenbart sin hjertens vilje og grund tilkende i Kolding, idet hun sagde til førnævnte Jesper Daa, at han hverken turde forse eller forlade sig til hende, hvilket han også selv i lige måde skriftligt og mundtligt bestod.

Fremdeles lod hun ham med det snarest derefter sende sin fæstegave retur, da hun var nået de 14 år, idet hun dermed gav tilkende, at det ikke var med hendes vilje og samtykke, at de blev sammengivet.

Ligeledes at hun altid før hendes stedmoder døde beklagede samme vold og trængsel lønligt for sine venner og for dem, som hun turde klage sig til over, at hun skulle nødes og trænges til at have den som hendes hjerte aldrig havde eller kunne falde til, hvilket ærlig og vellærd mand hr. Peder Thomassen (Thomessenn), superintendent i Vendsyssel Stift, som på den tid tjente hendes fader, tilstod på sin svorne ed og salighed, at hun gjorde det i sandhed.

Ligeledes at hun aldrig i disse 15 år beviste nogen kærligheds eller elskeligheds tegn imod førnævnte Jesper Daa enten med liflige ord, gave eller på anden måde som det plejer at ske mellem rette fæstemand og fæstemø, men at hun gad (*gaait*) aldrig gerne set ham eller høre ham nævne uden stor hjertesorg og besk gråd, hvilket dog ikke plejer at ske eller hænde, hvor der er en god vilje og samtykke på begge sider.

Ligeledes har vi også adspurgt jomfru Birgittes fader ærlig og velbyrdig mand og strenge ridder hr. Mogens Gøye og hendes tre brødre Albert Gyøe, Eskild Giøe og Christoffer Gøie, desuden hendes søster fru Eline, om de havde på noget tidspunkt fornemmet, at jomfru Birgitte havde vilje og kærlighed eller også af hjertet samtykket at have førnævnte Jesper Daa, da havde de alle og enhver endrægtigt svaret med svoren ed efter deres samvittigheds sandhed, at det havde de aldrig fornemmet på hende, men det var for dem vitterligt, at hun altid havde grædt og holdt sig ilde så tit og ofte som hun enten så ham eller hørte hans navn nævne.

Ligeledes det samme havde også bestået og bekendt på deres svorne ed disse efternævnte ærlige og fribårne hr. Mouritz Ollssen (Olufsen Krognos?), Claus Daa, fru Sophie hr. Axel Brahes og fru Sophie Erik Madsens, som ofte omgikkes med jomfru Birgitte på den tid, da denne sag (handel) var på tale.

Ligeledes bekendte og tilstod førnævnte Jesper Daa, at han efter denne tid, da jomfru Birgitte havde sagt ham nej af det, som havde været skjult i hendes hjerte og først da blev åbenbart tilkendegivet, at han aldrig i så mange år hverken beklagede sig for hendes forældre og venner eller med nogen rettergang for herskab at han var forladt af hende eller også at hun havde gjort ham uret, men var siden den tid aldeles tilfreds og lod det blive således.

Ligeledes på det sidste har vi åbenbart tilspurgt førnævnte Jesper Daa, om han ville eller kunne med forskellige vidnesbyrd drive og tilintetgøre nogen af de sætninger (artikler) eller ord, som førnævnte jomfru Birgitte berettede og bekendte for os.

Dertil svarede førnævnte Jesper Daa, at han ikke kunne eller ville (the) hende noget ydermere på, end hun ville bestå med sin ed og forpligtelse under Guds vrede og den evige fordømmelse.

Da efter sådanne tiltaler og gensvar, vidnesbyrd og sagens *leglighed* og jomfru Birgittes svorne eder og forpligtelser som foran skrevet står, kunne vi ikke andet mærke eller forstå ud af den hellige skrift, end at der ikke har været ret ægteskab for Gud imellem førnævnte personer Jesper Daa og jomfru Birgitte.

Fremdeles har vi også efter eders kongelige Majestæts tilladelse og befaling annammet os i denne sag alle superintendenter her i eders Nådes rige Danmark og givet dem samme sag til kende med al dens *leglighed* som forud står, hvilken de også grangivelig har ransaget og overvejet og i endrægtighed med os besluttet og samtykket.

At dette vort svar, som vi har givet efter sådan beretning, som foran skrevet står, i denne sag er redeligt og kristeligt efter Guds lov og naturligt skel, derfor beder vi efter eders kongelige Majestæt ydmygt og underdanigt, at eftersom vi har af vor yderste formåen med god samvittighed beflittet os efter eders Nådes befaling, at eders Nåde vil værdiges at modtage til takke dette vort endrægtige svar i den bedste part. Skrevet i København Sancti Laurentii Dag (10. august) anno etc. MDXL (1540) under eders Nådes universitets indsegl.

Transskriberet og lettere tilpasset moderne dansk af Palle Birk Hansen
Januar 2021